

DOI: 10.33766/2524-0323.101.174-184

УДК: 343.57:343 (477)

Одинцова О. В., кандидатка юридичних наук, доцентка кафедри кримінально-правових дисциплін Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка (м. Івано-Франківськ, Україна)

e-mail: doslidnuk.lg.nik@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3864-228X>

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ЗВІЛЬНЕННЯ ЧОЛОВІКІВ ТА ЖІНОК ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ З ВИПРОБУВАННЯМ

Статтю присвячено гендерним аспектам звільнення чоловіків та жінок від відбування покарання у виді позбавлення волі з випробуванням (ч. 1 ст. 75, ч. 1 ст. 79 КК України) в контексті вітчизняного законодавства у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005 № 2866-IV, Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06.09.2012 № 5207-VI) та проєкту нового Кримінального кодексу.

На підставі аналізу положень зазначених законів щодо поняття дискримінації за ознакою статі та форм дискримінації авторкою наведено аргументи на користь відсутності дискримінації за ознакою статі щодо чоловіків, які мають дітей до семи років, при звільненні їх від відбування покарання у виді позбавлення волі з випробуванням на підставі ч. 1 ст. 75 КК України. Наявність у чоловіка дитини віком до семи років сама собою може знижувати істотним чином суспільну небезпечність чоловіка значно рідше в порівнянні з матерями дітей того ж віку, що обумовлено психофізичними й соціальними особливостями останніх. Тому факт наявності в чоловіка дитини віком до семи років має враховуватись судом у комплексі з іншими даними, про які йдеться в ч. 1 ст. 75 КК України; стосовно жінок робити це не обов'язково, що і передбачено ч. 1 ст. 79 КК України.

У вітчизняному кримінальному законодавстві тривалий час діяли і поки що діють специфічні кримінально-правові інститути щодо жінок, сформувалось певне сприйняття ст.ст. 75, 79 КК України: сам факт того, що жінка є матір'ю дитини до семи років, розглядається як обставина, що істотно знижує її суспільну небезпечність. З огляду на це, автор не виключає того, що інший, незвичний для вітчизняної практики підхід до реалізації гендерної рівності чоловіків і жінок, реалізований у проєкті нового КК України, може провокувати ситуації, коли суди будуть ігнорувати ті психофізичні й соціальні особливості жінок та чоловіків, які б мали б враховуватись, з огляду на відмінності у їхній біологічній природі.

Ключові слова: покарання, звільнення від відбування покарання з випробуванням, кримінальна відповідальність, гендерна дискримінація, дискримінація за ознакою статі, позбавлення волі, проєкт нового КК України.

Постановка проблеми. Одним із важливих напрямів сучасної державної політики є впровадження в національне законодавство європейських стандартів, норм та принципів, зокрема мають враховуватись гендерні аспекти у всіх

сферах, оскільки вони відіграють важливу роль для рівного та сталого розвитку суспільства. Як слушно визначає П. Л. Фріс, кримінально-правова політика є генеральним напрямком діяльності держави щодо боротьби зі злочинністю специфічними кримінально-правовими засобами. Зокрема від того, за яких умов і на яких підставах кримінальна відповідальність за ті чи інші кримінально карані діяння застосовується, виключається або замінюється іншими заходами, буде залежати розвиток кримінально-процесуальної, кримінально-виконавчої та кримінологічної політики [1, с. 17]. Як відомо, у Кримінальному кодексі України (далі – КК України) містяться дві статті, що передбачають специфічні умови та порядок повного або часткового звільнення жінки від відбування покарання (ст.ст. 79, 83 КК України) [2]. Їх існування вже не один рік виступає предметом дискусій щодо характеру та напрямів відтворення гендерної адекватності в положеннях вітчизняного кримінального законодавства. Причому такі роздуми здійснюються через призму дотримання прав саме чоловіків-батьків, особливо в тих ситуаціях, коли чоловіки через ті чи інші причини самотійно виховують малолітніх дітей, утримують їх матеріально. Якими ж мають бути інститути призначення покарання та повного чи часткового звільнення від його відбування, щоб вони забезпечували рівність прав чоловіків і жінок, які не є однаковими за своєю біологічною природою?

В умовах роботи над новим КК України зазначена проблематика набуває ще більшої актуальності. На відміну від КК України, у Кримінальних кодексах інших держав континентальної Європи відсутні спеціальні розділи чи глави, статті, присвячені особливостям кримінальної відповідальності і покарання жінок. М. Хавронюк, відомий дослідник кримінального законодавства континентальної Європи, пояснює таке положення справ особливостями гендерної політики європейських держав, за якою чоловіки та жінки повністю рівні у своїх правах, обов'язках та відповідальності [3, с. 434-435]. Означений європейський підхід до кримінальної відповідальності жінок та чоловіків знайшов своє відображення і в проєкті нового КК України [4]. У ньому передбачено лише одну статтю (ст. 3.4.4.), присвячену, висловлюючись мовою термінів проєкту нового КК України, «невиконанню під умовою призначеного ув'язнення на певний строк». У цій статті відсутні поняття «чоловік», «жінка» або якісь інші поняття щодо статевієї приналежності засудженої особи. Натомість у ній вживається поняття «засуджена особа, стосовно якої не встановлено високого ризику вчинення нею нового злочину».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику жіночої злочинності та кримінальної відповідальності жінок, зокрема вагітних жінок та жінок, які мають малолітніх дітей певного віку, досліджувала низка вітчизняних науковців (В. Бадира, А. Блага, Т. Головка, О. Гритенко, Т. Денисова, В. Меркулова, С. Нікітенко, Г. Резніченко, М. Стрюк, В. Федусік, Н. Чечель тощо) через призму їхньої суто жіночих соціально-демографічних та психофізіологічних особливостей.

На початку ХХІ століття все більшого значення та впливу у вітчизняному правовому просторі став набувати гендерний вимір. У науковій літературі існує

кілька підходів щодо визначення поняття «гендер». Ми поділяємо позицію тих авторів, які працюють у межах того підходу, відповідно до якого жінка та чоловік розглядаються і як біологічні особи, і як члени суспільства, котрі мають специфічні соціальні статуси та грають специфічні соціальні ролі, обумовлені чи не обумовлені їхньою статтю [див., наприклад: 5, с. 16-21], оскільки саме такий погляд, на нашу думку, найбільш повно враховує і психофізичні, і соціальні особливості жінок та чоловіків.

Як справедливо зазначає В. Меркулова, наявність зазначених вище особливостей у відправленні кримінального правосуддя щодо вагітних жінок і жінок, які мають малолітніх дітей, дало підстави для певної наукової дискусії з проблем відповідності (невідповідності) чинного кримінального законодавства України основам гендерної політики, вимогам гендерної рівності [6, с. 40]. Означена проблематика досліджувалась у роботах Н. Аніщук, С. Берези, Т. Головка, І. Котюк, О. Костенко, О. Матвієнко, В. Меркулової, Н. Оніщенко, М. Томашевської, О. Харитоновної тощо.

Причому, низка дослідників [7, с. 1; 8, с. 55, 57, 65, 66] зазначають, що у ст.ст. 79, 83 Кримінального Кодексу України простежується гендерна нерівність щодо чоловіків. Останні дискримінуються на фоні передбачених у цих статтях привілеїв для жінок, які мають дітей до семи / трьох років, під час призначення та відбування деяких кримінальних покарань (у першу чергу, позбавлення волі). У літературі неодноразово висловлюється думка, що, задля усунення зазначеної дискримінації, необхідні законодавчі доповнення щодо правових підстав застосування до чоловіків, які мають малолітню дитину, звільнення від відбування покарання з випробуванням та умовно-дострокового звільнення від відбування покарання [8, с. 55, 57, 65, 66; 6, с. 204]. Інші дослідники, наприклад, В. О. Меркулова, навпаки, дотримуються думки, що ст.ст. 79, 83 КК України цілком відповідають вимогам гендерної рівності, і наявність специфічних кримінально-правових інститутів реалізації кримінальної відповідальності жінок щодо жінок, які є вагітними чи мають малолітніх дітей, найбільш адекватно враховують вразливість жінок зазначеної категорії, значно більшу в порівнянні з чоловіками, котрі мають малолітніх дітей, а також ступінь суспільної небезпечності цих жінок у стані вагітності і після народження дитини [6, с. 4-42].

Отже, питання про наявність чи відсутність дискримінації щодо чоловіків-батьків малолітніх дітей у чинному законодавстві та правозастосовчій практиці є непростим і потребує дослідження під різними кутами зору. Дещо по-новому, на наш погляд, воно сприймається на тлі ст. 3.4.4. проекту нового КК України, оскільки в чинному КК України та проекті нового КК України реалізовано різні підходи до гендерної рівності осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення. Цікавим і продуктивним, на мою думку, може бути дослідження цього питання через призму положень Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005 № 2866-IV та Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», правових позицій ККС ВС.

Формулювання цілей. *Мета статті* – визначити, чи існує гендерна дискримінація щодо чоловіків, які мають дітей до семи років і яким суд призначив

основне кримінальне покарання у виді позбавлення волі строком до п'яти років, при звільненні їх від відбування цього покарання з випробуванням.

Зазначена мета сформульована таким чином, з огляду на те що для чоловіків із зазначеними характеристиками, на відміну від жінок-матерів дітей того ж віку, у КК України окремо не прописана можливість звільнення від відбування покарання з випробуванням на тій підставі, що вони мають дитину віком до семи років, і за тих умов, що поряд з обов'язками, передбаченими ст.ст. 76, 78 КК України, вони будуть виконувати обов'язки із виховання дитини та догляду за нею.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 5 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», формами дискримінації є: пряма дискримінація; непряма дискримінація; підбурювання до дискримінації; пособництво в дискримінації; утиск [10]. Згідно з ч. 1 ст. 1 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [11], під дискримінацією за ознакою статі розуміється «ситуація, за якої особа ... зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами або привілеями в будь-якій формі, встановленій Законом України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», крім випадків, коли такі обмеження або привілеї мають правомірну об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними». У визначеннях понять «пряма дискримінація» та «непряма дискримінація», що містяться в ст. 1 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», також іде мова про випадки, коли такі певні обмеження щодо особи «...мають правомірну об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними» [10].

Отже, відповідно до наведених положень, законодавець констатує існування певних виключних ситуацій, у яких особа на законних підставах зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами або привілеями в тій чи іншій формі. Зазначена обставина дозволяє поставити нам кілька питань задля вирішення питання про наявність чи відсутність дискримінації чоловіків за ознакою статі в досліджуваній ситуації. Перше питання, яке видається нам доречним: «Які ж права, свободи чи привілеї чоловіка, котрий має малолітню дитину віком до семи років, можуть зазнати обмежень у визнанні, реалізації або користуванні у випадку його засудження до кримінального покарання у вигляді позбавлення волі строком до п'яти років і незвільнення від відбування покарання з випробуванням?»

У ст. 151 Сімейного кодексу закріплено такі права батьків щодо виховання дитини: переважне право батьків перед іншими особами на особисте виховання дитини (ч. 1); право залучати до виховання дитини інших осіб, передавати її на виховання фізичним та юридичним особам (ч. 2); право обирати форми та методи виховання, крім тих, які суперечать закону, моральним засадам суспільства (ч. 3) [12]. Відповідно до ч. 1 ст. 107 Кримінально-виконавчого кодексу України [13], засуджені, які відбувають покарання у виді позбавлення волі, мають право в порядку, встановленому цим кодексом і нормативно-правовими актами Міністерства юстиції України, здійснювати листування з особами, які знаходяться за

межами колоній, вести з ними телефонні розмови, у тому числі в мережах рухомого (мобільного) зв'язку, користуватися глобальною мережею Інтернет; зустрічатися з родичами. Аналіз ст. 151 Сімейного кодексу, ч. 1 ст. 107 Кримінально-виконавчого кодексу дозволяє нам дійти висновку, що засуджений до позбавлення волі батько цілком може реалізовувати права, передбачені ч.ч. 2, 3 ст. 151 Сімейного кодексу. Зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні переважне право чоловіка-батька перед іншими особами (крім матері дитини) на особисте виховання дитини (ч. 1 ст. 151 Сімейного кодексу).

Друге питання формулюємо наступним чином: чи можна вважати відбування покарання у вигляді позбавлення волі випадком, у якому обмеження переважного права батька перед іншими особами (крім матері дитини) на особисте виховання дитини має *правомірну об'єктивно обгрунтовану мету*?

Про яку мету має йти мова в ситуації звільнення чоловіка-батька дитини до семи років від відбування основного покарання у виді позбавлення волі з випробуванням? У ч. 1 ст. 1 КВК України [13] закріплено, що метою кримінально-виконавчого законодавства є захист інтересів особи, суспільства і держави шляхом створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених, запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так й іншими особами, а також запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими.

У контексті даного дослідження інтерес представляють не всі ці цілі, сформульовані в ч. 1 ст. 1 КВК України, а лише захист інтересів особи, суспільства і держави шляхом створення умов для виправлення і ресоціалізації засудженого, запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженим, так й іншими особами. З ними тісно пов'язані ступінь суспільної небезпечності жінки чи чоловіка, які вчинили кримінальне правопорушення. Вважається, що під час вагітності, після народження дитини, під час її годування материнським молоком, під час спостереження за фізичним, психологічним та емоційним розвитком дитини спостерігається особливий фізіологічний та психічний стан жінки, який може суттєво змінювати настанови та цінності жінки, сприяти виправленню жінки в умовах волі, без реального відбування покарання [6, с. 41]. Крім того, законодавець, з огляду на значне зниження ступеня суспільної небезпеки жінок зазначеної категорії, передбачає можливість їх звільнення судом від відбування, а також додаткових покарань.

Для чоловіка народження дитини не має такого важливого значення і зміна його антисоціальної спрямованості можлива, але ступінь вірогідності настання таких змін, є значно меншою. Закріплене в ст. 79 КК України як єдиної підстави застосування до жінки звільнення від відбування як основного, так і додаткового покарання факту вагітності чи наявності в неї малолітньої дитини до семи років, обумовлене саме цими особливими психофізичними і соціальними властивостями вагітної жінки та жінки, яка має дітей до семи років, а також значенням для дитини її присутності. Сам факт наявності в засудженого чоловічої статі дитини віком до семи років не повинен враховуватись судом як достатня підстава звільнення від відбування покарання у вигляді позбавлення волі строком до п'яти

років. Мають враховуватись стосунки підсудного з матір'ю їхньої спільної дитини, його ставлення до своєї дитини, готовність брати участь у її вихованні та утриманні і взагалі спосіб життя чоловіка-батька.

На мою думку, захист інтересів особи, суспільства і держави шляхом створення умов для виправлення і ресоціалізації засудженого, запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженим, так й іншими особами, які досягаються при відбуванні покарання у вигляді позбавлення волі, здійснюване й поєднані з обмеженням переважного права батька перед іншими особами, крім матері дитини, на особисте виховання дитини, відповідає сформульованим у ч. 1 ст. 1 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» критеріям правомірності та об'єктивної обґрунтованості мети, досягнення якої виключає ситуацію дискримінації особи за ознакою статі. Той факт, що зазначені цілі закріплені у Кримінально-виконавчому кодексі, якраз указують на їх правомірність. Відмінності в біологічній природі батьків чоловічої та жіночої статі можуть розглядатись як аргумент на користь об'єктивної обґрунтованості мети, про яку йдеться в Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» та Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».

І останнє питання стосується способів обмеження переважного права батька перед іншими особами на особисте виховання дитини у визнанні, реалізації або користуванні. Наскільки *належним та необхідним способом досягнення цілей*, зазначених у ч. 1 ст. 1 Кримінально-виконавчого кодексу України, є виконання позбавлення волі у виправних колоніях того чи іншого рівня безпеки? Метою цієї статті не є удосконалення вітчизняної системи кримінальних покарань чи порядку їх виконання. Тому, вважаємо, що допустимо надати таку відповідь на поставлене питання: виконання покарання у вигляді позбавлення волі у виправних колоніях того чи іншого рівня безпеки для чоловіків, які мають дітей до семи років, є таким же належним та необхідним способом, яким воно є для чоловіків, котрі не мають малолітніх дітей, та всіх інших категорій засуджених, яким призначається цей вид покарань.

Повернемось до висловленої тези про те, що сам факт наявності в засудженого чоловічої статі дитини віком до семи років не повинен враховуватись судом як достатня підстава звільнення від відбування покарання у вигляді позбавлення волі. Якраз при прийнятті рішення про доцільність застосування ст. 75 КК України суд і повинен враховувати весь комплекс питань, пов'язаних із засудженим: тяжкість кримінального правопорушення, особу винного та інші обставини справи. У доктрині кримінального права виділяють чотири групи даних, що характеризують особу винного: обставини, що характеризують поведінку винної особи до вчинення злочину; обставини, безпосередньо пов'язані з учиненням злочину; обставини, що характеризують поведінку винної особи після вчинення злочину; індивідуальні властивості засудженого (стать, вік, наявність на утриманні непрацездатних родичів тощо) [14, с. 310-311]. Таким чином, ті ситуації, коли чоловіки самостійно виховують дитину віком до семи років, напри-

клад, через смерть, інвалідність чи аморальний спосіб життя її матері, піклуються про неї, утримують її матеріально, можуть враховуватись судами при вирішенні питання про можливість виправлення засудженого без відбування покарання як підстави застосування звільнення від відбування покарання з випробуванням на загальних підставах (відповідно до ч. 1 ст. 75 КК України).

Як показує огляд судової практики ККС ВС щодо застосування звільнення від відбування покарання з випробуванням, на сьогодні відсутня правова позиція ВС, яка б забороняла застосовувати цю статтю щодо батька-одинака малолітньої дитини віком до семи років. Ба більше, керуючись положеннями ч. 2 ст. 66 КК України, суд на свій розсуд може визнати цю обставину як таку, що пом'якшує покарання, і це також, у порядку ст. 69 КК України, може вплинути на строк покарання у вигляді позбавлення волі і подальше його звільнення від цього покарання.

На підставі аналізу чинного законодавства доходимо висновку, що наявність у законі про кримінальну відповідальність норми про звільнення жінки, яка має дітей до семи років, від відбування основного покарання у виді позбавлення волі з випробуванням (ч. 1 ст. 79 КК України) не є дискримінацією за ознакою статі щодо чоловіків, які мають дітей до семи років, при вирішенні питання про звільнення їх від відбування основного покарання у виді позбавлення волі з випробуванням.

З огляду на зроблений нами висновок про відсутність гендерної дискримінації щодо чоловіків при звільненні їх від відбування покарання, доходимо висновку, що і наявні у ст. 79 КК України положення щодо жінок слід вважати не «пільговими», а соціально доцільними і такими, що випливають із жіночої природи, її психофізичних та соціальних властивостей.

Цей висновок дозволяє також висловити певні зауваження щодо того підходу до реалізації гендерної рівності, який знаходить своє відображення і в проєкті нового КК України. Як уже нами зазначалося, у ч. 1 ст. 3.4.4. проєкту КК України використовується поняття «засуджена особа, стосовно якої не встановлено високого ризику вчинення нею нового злочину». Аналіз змісту зазначеної норми дозволяє дійти висновку, що до такої категорії осіб можуть відноситись і чоловіки, і жінки, які мають малолітніх дітей у разі, якщо «з урахуванням відомостей про засуджену особу, ... та висновків доповіді органу пробації ...» [15] наявність малолітньої дитини та / або інших обставин знижує суспільну небезпечність засудженого і не дозволяє встановити високий ризик вчинення нею нового злочину. Безумовно, такий підхід до закріплення у кримінальному законі гендерної рівності має право на існування, особливо в умовах приведення вітчизняного законодавства до відповідності із правом Європейського Союзу. Проте, на нашу думку, існує ризик того, що практичне втілення відбитого в ньому підходу відбуватиметься в суперечливий спосіб. Не виключено, що в судах відбуватиметься механічне протипоставлення правового статусу жінки та чоловіка, що, своєю чергою, може призвести до негативних наслідків як для самих жінок чи чоловіків, так і їхніх малолітніх дітей. Питання, говорячи мовою Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», як не допустити

непряму дискримінацію чоловіків чи жінок при застосування положень ст. 3.4.4. проекту КК України може і має бути предметом окремого наукових досліджень. Першим кроком на цьому шляху, на нашу думку, слід вважати пропозицію експертної групи сформулювати положення ч. 2 ст. 1.2.3. (Рівність перед Кримінальним кодексом) таким чином: «Диференціація кримінально-правових засобів, яку передбачає цей Кодекс, не є порушенням принципу рівності та пов'язана з урахуванням особливостей, які мають певні категорії осіб» [15]. Наведене авторами формулювання орієнтує правозастосовувачів враховувати, крім іншого, і гендерні особливості осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення.

Висновки. Отже, на підставі аналізу чинного законодавства у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків доходимо висновку, що наявність у законі про кримінальну відповідальність норми про звільнення жінки, яка має дітей до семи років, від відбування покарання з випробуванням (ст. 79 КК України) не є дискримінацією за ознакою статі щодо чоловіків, які мають дітей до семи років, при вирішенні питання про звільнення їх від відбування покарання з випробуванням. При вирішенні питання про можливість виправлення засудженого без відбування покарання наявність дитини зазначеного віку, самостійне її виховання підсудним чоловічої статі через ті чи інші життєві обставини, має враховуватись судом у комплексі з іншими даними, про які йдеться в ч. 1 ст. 75 КК України; стосовно жінок робити це не обов'язково, що й передбачено ч. 1 ст. 79 КК України.

Водночас, вважаємо, що анулювання в проекті нового КК України диференційованого підходу до чоловіків та жінок, які мають дітей до семи років, при вирішенні питання про звільнення їх від відбування покарання з випробуванням, може провокувати ситуації, коли суди будуть ігнорувати ті психофізичні, і соціальні особливості жінок і чоловіків, які б мали б враховуватись, з огляду на відмінності у їхній біологічній природі.

У будь-якому випадку гендерна рівність, на мою думку, дійсно реалізується лише тоді, коли правозастосовувач на практиці диференціює кримінальну відповідальність з урахуванням фізіологічних та психологічних властивостей як жінок, які є вагітними чи мають дітей віком до семи років, так і чоловіків-батьків малолітніх дітей, незалежно від того, який підхід до закріплення гендерної рівності реалізований у законі про кримінальну відповідальність.

Використані джерела:

1. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика Української держави: теоретичні, історичні та правові проблеми. Київ : Атіка, 2005. 332 с.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>. (дата звернення: 26.01.2023).
3. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації : монографія. Київ : Юрисконсульт, 2006. 1048 с.
4. Кримінальний кодекс (проект) : контрольний текст станом на 31.01.2023. [Електронний ресурс] URL : <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/01/30/>

proyekt-kryminalnogo-kodeksu-ukrayiny-stanom-na-30-01-2023.pdf. (дата звернення: 26.01.2023).

5. Дашковська О. Гендер і право: логіко-понятійний аналіз. *Вісник Академії правових наук України*. 2002. № 3. С. 16-21.

6. Меркулова В. О. Гендерна експертиза кримінального законодавства: окремі аспекти національно-правових підходів. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 2. С. 38-42. URL : <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/2/11.pdf>.

7. Головка Т. М. Гендерні аспекти покарання : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. докт. юрид. наук : 12.00.08. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2010. 16 с.

8. Котюк І. І., Костенко О. М. Кримінальне, кримінально-процесуальне та кримінально-виконавче законодавство України: гендерна експертиза. Київ : Логос, 2004. 127 с.

9. Мальцева Д. Гендерні аспекти звільнення від відбування покарання. Кримінологічні дослідження : збірник наук. праць / [гол. ред. В. Поклад, канд. філос. наук]; Луган. держ. універ. внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка; Луган. гуман. центр. Севе́родо-нецьк: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2022. Вип. 12: Гендерні аспекти злочинності. С. 203-209.

10. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06.09.2012 № 5207-VI. [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>. (дата звернення: 26.01.2023).

11. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV. [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2866-15>. (дата звернення: 26.01.2023).

12. Сімейний кодекс: Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>. (дата звернення: 26.01.2023).

13. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07.2003 № 1129-IV. [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>. (дата звернення: 26.01.2023).

14. Правова доктрина України : у 5 т. Т. 5. Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблеми та шляхи розвитку. За заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова; В. О. Навроцький, В. О. Туляков, М. І. Колос та ін. Харків : Право, 2013. 1240 с.

15. Висновок на проєкт Кримінального кодексу України (контрольний текст станом на 31.01.2023) / А. Вознюк та ін. ; за заг. ред. О. Дудорова. URL : <https://new.criminalcode.org.ua/upload/media/2023/01/30/proyekt-kryminalnogo-kodeksu-ukrayiny-stanom-na-30-01-2023.pdf>. (дата звернення: 26.01.2023).

References:

1. Fris, P. L. (2005) Kryminalno-pravova polityka Ukrainskoi derzhavy: teoretychni, istorychni ta pravovi problemy. Kyiv : Atika. [in Ukrainian].

2. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 № 2341-III. (2001) [Electronic resource] N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

3. Khavroniuk, M. I. (2006). Kryminalne zakonodavstvo Ukrainy ta inshykh derzhav kontynentalnoi Yevropy: porivnialnyi analiz, problemy harmonizatsii. Kyiv. [in Ukrainian].

4. Kryminalnyi kodeks (proiekt) : Kontrolnyi tekst stanom na 31.01.2023. (2023) N. p. [Electronic resource] N. p. URL : <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/01/30/proyekt-kryminalnogo-kodeksu-ukrayiny-stanom-na-30-01-2023.pdf>. [in Ukrainian].

5. Dashkovska, O. (2002) Gender i pravo: lohiko-poniatiinyi analiz. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy - Bulletin of the Academy of Legal Sciences of Ukraine, issue 3*, 16-21. [in Ukrainian].

6. Merkulova, V. O. (2019). Genderna ekspertyza kryminalnoho zakonodavstva: okremi aspekty natsionalno-pravovykh pidkhodiv. *Pivdenoukrainskyi pravnychnyi chasopys - South Ukrainian legal journal, issue 2*. URL : <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/2/11.pdf>. [in Ukrainian].

7. Holovko, T. M. (2010). Genderni aspekty pokarannia. *Extended abstract of candidate's thesis. Institute of State and Law named after V. M. Koretsky*. Kyiv. [in Ukrainian].

8. Kotiuk, I. I., Kostenko, O. M. (2004). Kryminalne, kryminalno-protsesualne ta kryminalno-vykonavche zakonodavstvo Ukrainy: genderna ekspertyza. Kyiv. [in Ukrainian].

9. Maltseva, D. (2022). Henderni aspekty zvilnennia vid vidbuvannia pokarannia. *Henderni aspekty zlochynnosti. – Gender aspects of crime, issue 12*, 203-209. [in Ukrainian].

10. Pro zasady zapobihannia ta protydii dyskryminatsii v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 06.09.2012 № 5207-VI. (2012) [Electronic resource] N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>. [in Ukrainian].

11. Pro zabezpechennia rivnykh prav ta mozhlyvostei zhinok i cholovikiv: Zakon Ukrainy vid 08.09.2005 № 2866-IV. (2005) N. p. [Electronic resource] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2866-15>. [in Ukrainian].

12. Simeinyi kodeks: Zakon Ukrainy vid 10.01.2002 № 2947-III. (2002) N. p. [Electronic resource] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>. [in Ukrainian].

13. Kryminalno-vykonavchyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 11.07.2003 № 1129-IV. (2003) N. p. [Electronic resource] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>. [in Ukrainian].

14. Pravova doktryna Ukrayiny. Kryminalno-pravovi nauky v Ukraini: stan, problemy ta shliachy rozvytku. (2013) (Vol. 1-5; Vol. 5). Borisov, V. I., Tatsii, V. Ya. (Eds.). Kharkiv: Pravo. [in Ukrainian].

15. Vozniuk, A., Zadoia, K., Movchan, R. et al. (2023). Vysnovok na proiekt Kryminalnoho kodeksu Ukrainy (kontrolnyi tekst stanom na 31.01.2023) URL : <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/01/30/proyekt-kryminalnogo-kodeksu-ukrayiny-stanom-na-30-01-2023.pdf>. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 28.01.2023

Odintsova O., Candidate of Law, Associate Professor of the Department of Criminal Law disciplines of the Luhansk State University of Internal Affairs (Ivano-Frankivsk, Ukraine)

GENDER ASPECTS OF EXEMPTION OF MEN AND WOMEN FROM SERVING A SENTENCE OF IMPRISONMENT WITH PROBATION

The article is devoted to the gender aspects of the release of men and women from serving a sentence of imprisonment with probation (Part 1 of Art. 75, Part 1 of Art. 79 of the Criminal Code of Ukraine) in the context of domestic legislation in the field of ensuring equal rights and opportunities for women and men (Law of Ukraine "On ensuring equal

rights and opportunities for women and men" dated September 8, 2005 No. 2866-IV, the Law of Ukraine "On Principles of Prevention and Counteraction of Discrimination in Ukraine" dated September 6, 2012 No. 5207-VI) and the draft of the new Criminal Code.

Based on the analysis of the provisions of the mentioned laws regarding the concept of gender discrimination and forms of discrimination, the author provides arguments in favor of the absence of gender discrimination in relation to men who have children under the age of seven, when they are released from serving a sentence of imprisonment with probation on the basis of Part 1 of Art. 75 of the Criminal Code of Ukraine. The fact that a man has a child under the age of seven in itself can significantly reduce the social danger of a man much less often compared to mothers of children of the same age, which is due to the psychophysical and social characteristics of the latter. Therefore, the fact that a man has a child under the age of seven must be taken into account by the court in combination with other data referred to in Part 1 of Art. 75 of the Criminal Code of Ukraine; in relation to women, it is not necessary to do this, which is provided for in Part 1 of Art. 79 of the Criminal Code of Ukraine.

In domestic criminal legislation, specific criminal law institutions regarding women have been operating for a long time and are still operating, a certain perception of Art. Art. 75, 79 of the Criminal Code of Ukraine: the very fact that a woman is the mother of a child under the age of seven is considered a circumstance that significantly reduces her social danger. In view of this, the author does not rule out that a different, unusual for domestic practice, approach to the realization of gender equality of men and women, implemented in the project of the new Criminal Code of Ukraine, may provoke situations when the courts will ignore the psychophysical and social features of women and men, which should be taken into account given the differences in their biological nature.

Keywords: punishment, exemption from serving a sentence with probation, criminal responsibility, gender discrimination, discrimination based on sex, imprisonment, draft of the new Criminal Code of Ukraine.